

Handleiding uitslagvaststelling voor centraal stembureaus Provinciale Statenverkiezingen en Waterschapsverkiezingen 2023

Na de stemming start het proces van uitslagvaststelling. Het centraal stembureau berekent de zetelverdeling en wijst de verdeelde zetels toe aan kandidaten. Vervolgens benoemt het de kandidaten. Het vertegenwoordigend orgaan in oude samenstelling (de Provinciale Staten of het algemeen bestuur van het waterschap) beslist over de toelating van de benoemde kandidaten. Deze handleiding helpt de centraal stembureaus op weg bij het vaststellen van de uitslag en het benoemen van kandidaten.

1. Centraal stembureau

Elke provincie en elk waterschap stelt voor de verkiezingen een centraal stembureau in.

Het centraal stembureau bestaat uit vijf leden, waaronder een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter. De leden worden voor vier jaar benoemd. Bij waterschapsverkiezingen is de voorzitter van het waterschap de voorzitter van het centraal stembureau. De andere leden worden benoemd en ontslagen door het dagelijks bestuur van het waterschap. Bij Provinciale Statenverkiezingen is de burgemeester van de gemeente waar het centraal stembureau is gevestigd, voorzitter van het centraal stembureau. De andere leden worden benoemd en ontslagen door gedeputeerde staten.

Bij de zitting waarin de uitslag van de verkiezing wordt vastgesteld, moeten ten minste drie leden aanwezig zijn. Zijn er leden verhinderd, dan zorgt de voorzitter voor plaatsvervangende leden. Als de voorzitter is verhinderd wordt hij vervangen door de plaatsvervanger. Als de voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter allebei afwezig zijn, dan treedt het langstzittende lid als voorzitter op. Zijn er leden even lang lid, dan treedt het oudste lid naar leeftijd als voorzitter op. In de praktijk wordt voor de vervanging van de afwezige voorzitter van het centraal stembureau ook weleens teruggevallen op de algemene vervanging van het burgemeestersambt op grond van de Gemeentewet. Zeker voor wat betreft de werkzaamheden bij uitslagvaststelling en benoemingen, ligt het voor de hand om een afwezige burgemeester te laten vervangen door iemand die daar inhoudelijk goed toe in staat is. Van de benoemd plaatsvervangend voorzitter van het centraal stembureau kan eerder worden verwacht goed op de hoogte te zijn van de werkzaamheden van het centraal stembureau bij uitslagvaststelling

en de mogelijke afwegingen die daarin gemaakt moeten worden.

2. Zitting centraal stembureau

Voorafgaand aan de zitting doet het centraal stembureau onderzoek naar de juistheid van de uitslagen zoals die door het gemeentelijk stembureau en de stembureaus zijn vastgesteld. Voor een deel zal het centraal stembureau mogelijke fouten kunnen opsporen met het controle protocol, daarnaast kan ieder burgers met een onderbouwde melding wijzen op fouten in de uitslag van een gemeente of een stembureau. Tot 48 uur voorafgaand aan de openbare zitting kunnen deze meldingen worden ontvangen (dus minimaal zes dagen na de stemming). Bij provincies met meerdere kieskringen is er gelet op de ontvangst van de kieskringtotalen vijf dagen na de stemming, beperkt de tijd voor dit onderzoek, al kan er op basis van de eerder ontvangen digitale telbestanden van gemeenten wel al eerder met het onderzoek worden gestart.

Het onderzoek kan ertoe leiden dat besloten wordt om over te gaan tot een nieuwe telling van de stemmen van een bepaald stembureau. Dit wordt bepaald aan de hand van een [controleprotocol](#) van de Kiesraad. Dat protocol geeft invulling aan het wettelijk criterium (het vermoeden dat bij de stemopneming fouten zijn gemaakt) en is er expliciet op gericht om onvolkomenheden in de uitslagen eerder en vaker te kunnen onderzoeken en herstellen. De nieuwe stemopneming wordt uitgevoerd door het gemeentelijk stembureau waar het stembureau gevestigd was. Dit wordt de terugverwijsfunctie genoemd.

Nadat het centraal stembureau alle voorbereidingen heeft afgerond, wordt de einduitslag vastgesteld. Het centraal stembureau stelt niet eerder dan de achtste dag na de dag van stemming de officiële uitslag vast. Dit gebeurt in een openbare zitting. Het centraal stembureau van een waterschap of provincie met een kieskring gebruikt de gemeentelijke totaalstellingen als basis voor de zetelverdeling en benoemt de gekozen kandidaten. Het centraal stembureau van een provincie met meerdere kieskringen gebruikt de totaalstelling van het hoofdstembureau als basis voor de zetelverdeling en benoemt de gekozen kandidaten.

Personen die het niet eens zijn met een besluit van het centraal stembureau kunnen in de openbare zitting mondeling bezwaar indienen. Het centraal stembureau doet deze bezwaren tijdens de zitting af. De bezwaren en de reactie worden opgenomen in het proces-verbaal. Deze bezwaren kan het vertegenwoordigend orgaan later meenemen in de beoordeling van de geloofsbrieven.

Het kan ook zijn dat het centraal stembureau aanleiding ziet om één of meerdere stembureaus te gaan hertellen overeenkomstig het wettelijke criterium van artikel P 21. Deze beslissing kan het centraal stembureau echter niet lichtvaardig nemen. In de wet is dit namelijk zo geclausuleerd dat er dan nog slechts tot een hertelling besloten kan worden als er:

- 1) sprake is van een ernstig vermoeden (meer dan een gerucht of enkele suggestie)
- 2) dat door een of meer stembureaus (en dus niet door anderen)

- 3) bij de stemopneming (en dus niet bijv. gedurende de stemming)
- 4) zodanige fouten zijn gemaakt dat zij van invloed op de zetelverdeling kunnen zijn (de fouten moeten derhalve relevant zijn in relatie tot de verdeling van zetels tussen partijen).

Met de nieuwe procedure uitslagvaststelling waarbij het centraal stembureau dus al in eerder stadium gemeentelijke stembureaus heeft verzocht om nader onderzoek te doen in geval van vermoeden van fouten in de stemopneming is de kans dat het centraal stembureau alsnog beslist tot hernieuwde stemopneming kleiner omdat de voorwaarden in principe cumulatief zijn.

De uitslag wordt opgenomen in proces-verbaal P 22. Dat wordt met weglating van de handtekeningen online gepubliceerd. Ook het digitaal uitslagbestand wordt elektronisch openbaar gemaakt. Verder stelt het centraal stembureau de benoemden schriftelijk in kennis van hun benoeming. Tot slot brengt het centraal stembureau het vertegenwoordigend orgaan in kennis van de benoemden (de 'geloofsbrieven' en worden alle processen-verbaal en corrigenda overgebracht voor onderzoek). Het niet voldoen aan de vereisten voor het lidmaatschap is voor de benoeming geen belemmering.

3. Verdeling van de zetels over partijen

Het centraal stembureau verdeelt de zetels en restzetels over de partijen. Dat verloopt in een paar stappen.

Kiesdeler en volle zetels

Eerst berekent het centraal stembureau de kiesdeler. De kiesdeler is het aantal stemmen dat nodig is om één zetel te behalen. De kiesdeler wordt berekend op basis van de uitgebrachte geldige stemmen op kandidaten. Blanco en ongeldige stemmen tellen hierin niet mee. Het totale aantal uitgebrachte geldige stemmen wordt gedeeld door het aantal te verdelen zetels, de uitkomst is de kiesdeler. Bijvoorbeeld: $40.000 \text{ stemmen} / 37 \text{ zetels} = 1.081 \frac{3}{37} \text{ stemmen per zetel}$. De kiesdeler wordt geschreven als breuk, omdat er dan exact met de kiesdeler kan worden gerekend. Het aantal 'volle' zetels dat een partij krijgt, is gelijk aan het aantal keren dat de kiesdeler is gehaald. Dat wordt berekend door het aantal stemmen op de partij te delen door de kiesdeler. De uitkomst wordt naar beneden afgerond, naar het aantal behaalde 'volle' zetels. Daarna kan een partij nog restzetels krijgen.

Zie artikelen P 3 - P 6 van de Kieswet.

Restzetels

De restzetels worden bij organen met 19 zetels of meer verdeeld volgens het systeem van de grootste gemiddelden. Eerst worden weer de volle zetels verdeeld en wordt bekeken hoeveel restzetels er verdeeld moeten worden.

Voorbeeld voor een orgaan met 37 zetels:

Lijst 1	19.600 stemmen	18 zetels
Lijst 2	8.400 stemmen	7 zetels

Lijst 3	7.500 stemmen	6 zetels
Lijst 4	2.400 stemmen	2 zetels
Lijst 5	2.100 stemmen	1 zetel
Totaal	40.000 stemmen	34 zetels verdeeld
Kiesdeler	1081 $\frac{3}{37}$	<u>3 restzetels te verdelen</u>

Fictief wordt er vervolgens bij de al behaalde zetels eentje bijgeteld en wordt gekeken welke partij dan bij deling van dat nieuwe aantal op het stemmenaantal het grootste gemiddelde aantal stemmen heeft. Bij een gelijk gemiddelde wordt er geloot. Dat proces wordt herhaald al naar gelang er restzetels te verdelen zijn. Partijen kunnen hierbij meerdere restzetels behalen.

Voorbeeld voor een orgaan met 37 zetels:

Lijst 1	1031 $\frac{11}{19}$	1031 $\frac{11}{19}$	1031 $\frac{11}{19}$	
Lijst 2	1050	1050	1050	+ 1 zetel
Lijst 3	1071 $\frac{3}{7}$	937 $\frac{1}{2}$	937 $\frac{1}{2}$	+ 1 zetel
Lijst 4	800	800	800	
Lijst 5	1050	1050 (L)	700	+ 1 zetel

Zie artikelen P 3 - P 7 en P 9 - P 14 van de Kieswet.

Het spreadsheet dat de Kiesraad ter beschikking stelt berekent de zetelverdeling automatisch als u de aantallen stemmen op lijsten invoert.

Absolute meerderheid en lijstuitputting

Bij uitslagvaststelling kunnen zich twee bijzondere situaties voordoen. De eerste is wanneer een partij de meerderheid van de stemmen behaald, maar niet de meerderheid van het aantal zetels. In dat geval krijgt die partij de laatste restzetel toegewezen.

De tweede bijzondere situatie is wanneer een partij meer zetels toegewezen krijgt dan er kandidaten op de lijst staan kunnen worden. Er is dan sprake van 'lijstuitputting'. Het centraal stembureau wijst de zetel die niet aan een kandidaat van die lijst kan worden toegewezen, toe aan een andere lijst, als een extra restzetel. Er worden bij uitslagvaststelling dus altijd evenveel kandidaten benoemd als dat er zetels te verdelen zijn.

Tot slot zijn er bij bepaalde Provinciale Statenverkiezingen meerdere kieskringen. Het kan zijn dat een partij slechts in één kieskring meedoet. Of juist in meerdere kieskringen, mogelijk zelfs met verschillende lijsten per kieskring. Ten behoeve van de zetelverdeling worden deze resultaten bij elkaar opgeteld.

Zie artikelen P 2, P 3, P 9 en P 10 van de Kieswet.

4. Toewijzing van zetels aan kandidaten

Nadat het centraal stembureau heeft bepaald hoeveel zetels zijn behaald door de verschillende partijen, moet worden bepaald aan welke kandidaten deze worden toegewezen. De zetels worden eerst toegekend aan kandidaten die voldoende voorkeurstemmen hebben gehaald.

Rangschikking

Bovenin de rangschikking staan de kandidaten die genoeg voorkeurstemmen behaalden (de 'voorkeursdrempel'). De voorkeursdrempel voor Provinciale Staten en waterschappen ligt op een aantal stemmen van meer dan 25% van de kiesdeler. De met voorkeur gekozen kandidaten worden gerangschikt op volgorde van hun behaalde stemmenaantallen. Daarna volgen de overige kandidaten, op volgorde van hun plek op de lijst.

Bij Provinciale Statenverkiezingen met meerdere kieskringen kunnen er meervoudig gekozen kandidaten zijn. Als een kandidaat op meerdere lijsten van een partij (in verschillende kieskringen) is gekozen, geldt hij als gekozen op de lijst waarop het grootste aantal stemmen op hem of haar is uitgebracht.

Het centraal stembureau benoemt de kandidaten op basis van de gemaakte rangschikking. Op het moment van uitslagvaststelling kunnen kandidaten niet op hun verzoek buiten beschouwing blijven. Als een kandidaat is komen te overlijden terwijl de uitslag nog moet worden vastgesteld, laat het centraal stembureau deze kandidaat wel buiten beschouwing. Deze kandidaat wordt dus niet benoemd. De door de kandidaat behaalde stemmen tellen wel mee voor het lijsttotaal en bepalen daardoor mede het aantal aan de lijst toegewezen zetels.

Zie artikelen P 15 – P 19 van de Kieswet.

5. Toelating benoemden

De vaststelling van de uitslag eindigt met het benoemen van de gekozen kandidaten door de voorzitter van het centraal stembureau. De benoemingsbrieven kunnen met OSV2020-U worden aangemaakt. De benoemingsbrieven worden uiterlijk de dag na de vaststelling van de uitslag tegen gedagtekend ontvangstbewijs aan de kandidaat uitgereikt, of aangetekend verzonden naar het adres op de instemmingsverklaring van de kandidaat. Benoemingsbrieven voor kandidaten die in het buitenland verblijven, gaan naar de aangewezen gemachtigde. De benoemden of hun gemachtigden hebben daarna tien dagen de tijd om de benoeming aan te nemen of te weigeren.

De voorzitter van het centraal stembureau stelt het vertegenwoordigend orgaan schriftelijk op de hoogte van de benoemingen.

Geloofsbriefonderzoek

De benoemde kandidaten laten aan het vertegenwoordigend orgaan weten of ze de benoeming willen aannemen. De benoemde geeft het vertegenwoordigend orgaan een ondertekende verklaring waarin al zijn of haar openbare betrekkingen staan vermeld. Tenzij de benoemde op het tijdstip van benoeming reeds lid van het vertegenwoordigend orgaan was, legt hij ook een gewaarmerkt afschrift van gegevens uit de basisregistratie personen over, waaruit zijn woonplaats, datum en plaats van de geboorte en kiesgerechtigdheid blijken. Bij Provinciale Staten moeten benoemde kandidaten ook aantonen dat zij de Nederlandse nationaliteit bezitten.

Nadat het centraal stembureau heeft vastgesteld welke gekozen kandidaten zijn benoemd, moet nog worden beoordeeld of de benoemden ook als lid kunnen worden toegelaten. Deze beoordeling wordt gedaan door het vertegenwoordigend orgaan in oude samenstelling. Dit wordt het geloofsbrievenonderzoek genoemd. Nagegaan wordt of de gekozen leden aan de vereisten voor het lidmaatschap voldoen (zoals het leeftijds- en ingezetenevereiste) en geen met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervullen. Als er redenen zijn te twijfelen aan de geldigheid van de stemming of de juistheid van de uitslag, kan besloten worden om de gekozenen niet toe te laten.

Het geloofsbrievenonderzoek moet uiterlijk de veertiende dag na de stemming zijn afgerond, want daarna treden de zittende leden af. Dat kan alleen als er meer dan de helft van de nieuwgekozen leden kunnen worden toegelaten. Lukt dat niet, dan blijven de zittende leden op grond van de Kieswet langer aan.

Het vertegenwoordigend orgaan kan in het kader van het geloofsbrievenonderzoek besluiten om tot een hertelling over te gaan. De stembiljetten van het bewuste stembureau worden opnieuw beoordeeld en geteld. Deze hertelling wordt uitgevoerd door het gemeentelijk stembureau waar het bewuste stembureau gevestigd was, onder verantwoordelijkheid van het vertegenwoordigend orgaan. Het vertegenwoordigend orgaan kan niet meer zelf hertellingen verrichten. Het vertegenwoordigend orgaan heeft daarnaast nog de bevoegdheid om tot een geheel of gedeeltelijke herstemming te besluiten, om fouten te herstellen die de geldigheid van de stemming hebben geraakt.

Zie artikelen C 4 en V 15 van de Kieswet.

Gevolg hertelling of herstemming op toelating

Als het vertegenwoordigend orgaan besluit om te hertellen of herstemmen, kan dit gevolgen hebben voor het toelaten van kandidaten. Omdat moeilijk te bepalen is voor welke kandidaten de hertelling of herstemming effect heeft, wordt vaak besloten geen enkel lid toe te laten in afwachting van de nieuwe uitslag. Van een toegelaten lid kan het lidmaatschap namelijk niet worden opgezegd als blijkt dat de benoeming ten onrechte was. Bij een hertelling of herstemming op last van het vertegenwoordigend orgaan is de kans groot dat dit niet is afgerond voordat de huidige zittingsperiode eindigt. De zittingsduur van het huidige vertegenwoordigend orgaan kan dan voortduren, totdat meer dan de helft van de gekozen leden kan worden toegelaten.

Zie artikelen V 4 – 11 van de Kieswet.

Vereisten lidmaatschap

Het vertegenwoordigend orgaan onderzoekt of de benoemde voldoet aan de vereisten van het lidmaatschap. Voor het lidmaatschap van de Provinciale Staten is vereist dat de benoemde kandidaat:

- Nederlander en inwoner van de provincie is,
- de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt,
- niet is uitgesloten van het kiesrecht.

Zie artikel 10 van de Provinciewet

Voor het lidmaatschap van het algemeen bestuur van het waterschap is vereist dat de benoemde kandidaat:

- inwoner van het waterschap is,
- de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt,
- niet is uitgesloten van het kiesrecht,

Zie artikel 31 lid 1 Waterschapswet.

Onverenigbare betrekkingen

Ook controleert het vertegenwoordigend orgaan of de kandidaten geen nevenfuncties vervullen die op grond van de Provinciewet of de Waterschapswet niet verenigbaar zijn met het lidmaatschap. Met het lidmaatschap van de Provinciale Staten of waterschap is onder meer onverenigbaar het zijn van minister of staatssecretaris, commissaris van de Koning of lid van de Raad van State.

Zie artikel 10 en artikel 13 van de Provinciewet.

Zie artikel 31 van de Waterschapswet.

6. Tussentijdse vacatures

Tijdens de periode dat de leden zitting hebben, kunnen tussentijdse vacatures ontstaan. Deze vacatures worden gemeld door de voorzitter van het vertegenwoordigend orgaan.

Veranderingen in het lidmaatschap

Vacatures kunnen ontstaan door tijdelijke of definitieve veranderingen in het lidmaatschap. Mogelijke aanleidingen voor de tussentijdse vacatures zijn:

- Ontslagname door de benoemde;
- Beëindiging van het lidmaatschap omdat niet (langer) wordt voldaan aan de vereisten voor het lidmaatschap of er sprake is van een onverenigbare betrekking;
- Tijdelijk ontslag voor 16 weken vanwege ziekte
- Tijdelijk ontslag voor 16 weken vanwege zwangerschap en bevalling

Volksvertegenwoordigers die regulier ontslag nemen, blijven in functie totdat er over hun opvolger is besloten. Dat is niet zo bij tijdelijk ontslag of bij beëindiging van het lidmaatschap vanwege het verlies van een vereiste voor het lidmaatschap of het vervullen van een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking.

De Kieswet bepaalt dat iemand waarvan onherroepelijk vaststaat dat hij niet meer voldoet aan de vereisten voor het lidmaatschap (bijvoorbeeld omdat deze geen ingezetene meer is), of een onverenigbare betrekking vervult, ophoudt lid te zijn. De vacature ontstaat echter pas wanneer de gehele wettelijke procedure is doorlopen. Dat kan zijn een enkele mededeling van het lid. Doet deze dat echter niet, dan waarschuwt de burgemeester betrokkene schriftelijk. Deze kan dan binnen acht dagen deze waarschuwing aan het oordeel van het vertegenwoordigend orgaan voorleggen en tegen een daaropvolgende besluit staat beroep open. Voordat er dus onherroepelijk vaststaat dat het lidmaatschap ophoudt, kan er wel wat tijd overheen gaan. Voor kandidaten die een 'verboden handeling' verrichten is er een schorsingsvoorziening.

Tijdelijke vacatures ontstaan wanneer iemand vanwege ziekte of zwangerschap of bevalling ontslag neemt. De duur van het ontslag is altijd zestien weken. Bij het verzoek moet een verklaring van een arts of verloskundige worden overgelegd waaruit de reden tot tijdelijk ontslag blijkt. De voorzitter van het orgaan beslist binnen 14 dagen op het verzoek, altijd in overeenstemming met de verklaring van de arts of de verloskundige. Hiervoor kan eventueel ook de bedrijfsarts worden ingezet. De beslissing tot het tijdelijk ontslag bevat de dag van ingang van het ontslag. Het lidmaatschap herleeft met ingang van de dag waarop 16 weken zijn verstreken sinds de dag van ingang van het tijdelijk ontslag en de vervanger houdt automatisch op lid te zijn. Tijdelijk ontslag kan slechts driemaal worden verleend binnen de zittingsperiode van het vertegenwoordigend orgaan. Voor iedere ontslagname moet opnieuw de gehele procedure van ontslagname, benoeming en toelating worden doorlopen, ook als de periodes feitelijk aaneengesloten zijn. Bijzonder is dat iemand die een tijdelijke vacature vervult, in aanmerking komt voor een zich voordoende reguliere vacature. Er wordt dan een nieuwe tijdelijke vervanger benoemd voor de resterende duur van het tijdelijk ontslag.

Zie artikelen X 1 – X 12 van de Kieswet

Tussentijdse benoemingen

De voorzitter van het centraal stembureau benoemt vervolgens een vervanger binnen 14 dagen nadat de kennisgeving van het ontstaan van de vacature is ontvangen, dan wel op het moment dat het ontslag is ingegaan. De voorzitter van het centraal stembureau benoemt de kandidaat die het hoogst is genoteerd op de rangschikking van de lijst waarop het vertrekkende lid is gekozen. Een eventuele overstap of afsplitsing van de fractie heeft daarop geen invloed. In de rangschikking staan de met voorkeur gekozen kandidaten bovenaan, op volgorde van het stemaantal. Gevolgd door de overige

kandidaten op lijstvolgorde. De rangschikking staat in het proces-verbaal P 22. Het is belangrijk dat daar goed naar wordt gekeken omdat deze dus kan afwijken van de lijstvolgorde.

De kandidaat die het hoogst staat op deze rangschikking en nog geen lid is, moet in beginsel benaderd worden, tenzij deze voldoet aan één van de gronden van artikel W 2 van de Kieswet. Mogelijke gronden in dit artikel zijn onder meer dat de kandidaat zelf al met tijdelijk ontslag is, een ontslagaanvraag heeft lopen, al in die vacature benoemd is maar niet is toegelaten of heeft aangegeven niet voor benoeming in aanmerking te willen komen. Omstandigheden dat de kandidaat niet voldoet aan de vereisten voor het lidmaatschap komen niet in dit artikel voor en betekenen dus niet dat de kandidaat in de benoemingsvolgorde kan worden overgeslagen. Dat kan wel wanneer van de betreffende kandidaat een zogenoemde W2-verklaring is ontvangen waarin deze aangeeft niet voor benoeming in aanmerking te willen komen. In dat geval wordt de kandidaat in de benoemingsvolgorde overgeslagen en kan meteen de volgende kandidaat benoemd worden. Die oplossing wordt vaak gekozen door kandidaten die weten dat ze niet toegelaten kunnen worden en de benoeming van een opvolger niet willen rekken. Deze verklaring kan op ieder moment worden afgelegd of ingetrokken. Er kan dan direct de volgende op de rangschikking worden benaderd.

Van de benoeming wordt mededeling gedaan in het provinciaal blad of het waterschapsblad en een afschrift van het benoemingsbesluit wordt naar het orgaan gestuurd. De benoemde kandidaat heeft 28 dagen de tijd om de benoeming aan te nemen (10 dagen bij een tijdelijke vacature). Hierna volgt het geloofsbrievenonderzoek met als enig verschil dat het vertegenwoordigend orgaan dan niet meer kijkt naar het verloop van de verkiezing of de vaststelling van de uitslag.

Ook hier kan zich de bijzondere situatie van lijstuitputting voordoen. Er is dan sprake van een tussentijdse vacature waarvoor geen vervanger meer benoemd kan worden. Is het zo dat geen van de kandidaten op de rangschikking voor benoeming in aanmerking komt (omdat ze al lid zijn of op grond van de wet in de benoemingsvolgorde moeten worden overgeslagen), dan staat het centraal stembureau voor een bijzonder en onomkeerbaar besluit. Dat besluit is afhankelijk van de omvang van het orgaan:

- Bij een orgaan met maximaal 17zetels wordt de zetel aan een andere lijst toegekend als ware het een extra restzetel;
- Bij een orgaan met 19 of meer zetels wordt beslist dat er geen opvolger kan worden benoemd. De zetel blijft dan voor de resterende zittingsduur leeg en wordt niet meer ingevuld.

Zie artikelen W 1, W 2 en W 4 van de Kieswet